

ศิลปวัฒนธรรม

ART & CULTURE MAGAZINE

ปีที่ ๔๒ ฉบับที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๔

ปีที่ ๔๒
ฉบับที่ ๗

อธิบายว่าด้วยเรื่อง “พระภรรยาเจ้า”

ตามภาพแรก รัชกาลที่ ๕
ทฤษฎีแนะนำตัวด้วยรูปภาพ

เมื่อ “หมอสมีท” เจ้าของกิจการพิมพ์ในสยาม
เล่าเรื่องตัวเอง

ชาวจีน
กับปัญหาพื้นที่เมือง
สมัยรัชกาลที่ ๕

ภูเทือง :
The Call of The Far Away Hill

อธิบายว่าด้วยเรื่อง “พระภรรยาเจ้า”

ราคา
๑๒๐
บาท

ราคา ๑๒๐ บาท

เดี๋ยรร้อน...
เดี๋ยพบน...
เดี๋ยหนาว...

เมื่อเป็นหวัดที่มีอาการน้ำมูกไหล ปวดศีรษะ เป็นไข้... **ทอฟฟี่** แพงสีเขียว

อ่านคำเตือนในฉลากก่อนใช้ยา นท. 48/2560

เพราะ

"น้ำ"

คือชีวิต

รักชีวิต...รักน้ำ

ART & CULTURE

โรมรัน / ชรรค์ชัย บุนปาน	๘
อธิบายว่าด้วยเรื่อง “พระภรรยาเจ้า” / รศ. นพ. จิรวัดน์ อุตตมะกุล	๕๘
ตามหาภาพแรก รัชกาลที่ ๔ ทฤษฎีแนะนำตัวด้วยรูปถ่าย	๙๔
ประตูการทูตสู่การเมือง / ไกรฤกษ์ นานา	
จี. วิลเลียม สกินเนอร์ สังคมจีนในประเทศไทย:	๑๑๒
ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ / ชาลวิทช์ เกษตรศิริ	
ชาวจีน : กลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกจับจ้องในการจัดการพื้นที่เมือง	๑๑๘
สมัยรัชกาลที่ ๕ / นนทพร อยู่มั่งมี	
นักมวยเก่าเล่าขานตำนานมวย คณะเลี้ยงประเสริฐ บ้านท่าเสา	๑๓๒
การครอบครุ, ไหว้ครุ และอื่นๆ / พ.ต.ท. สมพงษ์ แจ็งเร็ว	
สโมสรศิลปวัฒนธรรม	
หมอสmithเล่าเรื่องตัวเอง / เอนก นาวิกมูล	๑๐
ความงดงาม ๓ ประการ ที่ปรากฏในพระอนุสาวรีย์	๒๖
สมเด็จพระเจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ แห่งแรกของประเทศไทย /	
กฤตนันท์ ในจิต	
ภูเท็ง : The Call of The Far Away Hill /	๓๘
พลเอก บัญชร ชวาลศิลป์	
เรื่องเล่าหลังโรงศพ / ชุนทองกะลาเปี้ยก	๔๗

เจ้าฟ้าสิริวัณณวรี

ทรงอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นใต้ ถ้าวไกลสู่สากล

ด้วยทรงมีพระทัยมุ่งมั่นสืบสานพระราชปณิธานของ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านไทย ที่สืบทอดศิลปะเป็นเอกลักษณ์ของไทย ที่ทรงมีพระราชดำริจะอนุรักษ์ และฟื้นฟูศิลปะเหล่านั้นให้ดำรงอยู่ยั่งยืน

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิริวัณณวรี นารีรัตนราชกัญญา ทรงใส่พระทัย เสด็จทอดพระเนตร ผลิตภัณฑ์ผ้าและงานหัตถกรรมชุมชนภาคใต้ ณ อาคารหอประชุมเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ อ.เมืองนราธิวาส จ.นราธิวาส โดยมี นายสุทธิพงษ์ จุลเจริญ อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ดร.วันดี กุญชรยาคง จุลเจริญ ประธานสภาสตรีแห่งชาติ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ฝ้ารับเสด็จ

โอกาสนี้ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิริวัณณวรี นารีรัตนราชกัญญา ทอดพระเนตรการจัดแสดง และสาธิตผลิตภัณฑ์ผ้าทอประจำถิ่นลวดลายต่างๆ และหัตถกรรมชุมชนภาคใต้ 14 จังหวัด 71 กลุ่ม ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ผ้าและเครื่องแต่งกาย 53 กลุ่ม และงานหัตถกรรม 18 กลุ่ม พร้อมกัน

ทรงมีพระปฏิสันถารกับผู้ประกอบการ และพระวินิจฉัยแนะแนวทางการพัฒนากรรมวิธีคุณภาพ ลวดลาย เพื่อนำไปใช้ต่อยอดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อไป

นายสุทธิพงษ์ จุลเจริญ เปิดเผยว่า สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิริวัณณวรี นารีรัตนราชกัญญา ทรงมีพระทัยมุ่งมั่น สืบสานพระราชปณิธานของ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านไทย ที่สืบทอดงานศิลปะเป็นเอกลักษณ์ของไทย ที่ทรงมีพระราชดำริจะอนุรักษ์ และฟื้นฟูศิลปะเหล่านั้นให้ดำรงอยู่ยั่งยืน

“นับจากพระองค์เสด็จไปทรงเยี่ยมชมผ้าไทย และงานหัตถกรรมพื้นบ้าน 3 ภูมิภาค โดยทรงมีพระวินิจฉัยแนะแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าและหัตถกรรมชุมชน จำนวนกว่า 195 ผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะในการเสด็จดำเนินเยือนกลุ่มทอผ้าย้อมครามบ้านดอนทอย ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวภูไท อ.พรรณานิคม จ.สกลนคร อันเป็นที่มาของพระดำริ

“ผ้าไทยใส่ให้สนุก” และมีพระกรุณาธิคุณพระราชทานแบบลายผ้า ชื่อลาย “ผ้ามัดหมี่ลายขอเจ้าฟ้าสิริวัณณวรีฯ” เพื่อเป็นของขวัญปีใหม่และสื่อความหมาย ถึงการส่งมอบความรักและความสุขให้แก่ชาวไทยทุกคน ไปสู่กลุ่มช่างฝีมือ กลุ่มทอผ้า ทั่วประเทศ สร้างปรากฏการณ์ปลุกกระแสกลุ่มทอผ้า 4 ภาค และวงการผ้าไทยให้มีความคึกคักเป็นอย่างยิ่ง”

“ด้วยน้ำพระทัยของพระองค์ที่ทรงห่วงใยมีเบื้องถึง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงมีพระประสงค์ ภารกิจที่จ.นราธิวาส โดยการเสด็จเยือนพื้นที่ภาคใต้ ครั้งนี้ นับเป็นครั้งที่ 2 สืบเนื่องจากการเสด็จทรงปฏิบัติพระกรณียกิจในพื้นที่ จ.นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2562 โดยในคราวนั้นทรงมีพระดำริสแนะนำ ในการปรับปรุงต่อยอดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ จวบจนปัจจุบันผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น จ.นครศรีธรรมราช ก่อเกิดการเพิ่มมูลค่าได้ และคุณภาพ ได้อย่างดียิ่ง”

ทรงเป็นผู้นำในการสืบสานความเป็นไทยให้คงอยู่สืบไป

ท่ามกลางสถานการณ์การต่อสู้อย่างตึงเครียด จากเหตุรัฐประหารเมียนมาที่นับวันก็ยิ่งลุกลามบานปลาย สร้างความสูญเสียทั้งชีวิตผู้คนและเศรษฐกิจ และกำลังเป็นที่จับจ้องของสายตาชาวโลก 'สโมสรศิลปวัฒนธรรมเสวนา' ได้เชิญ **ศ.ดร. ดุลยภาค ปรีชารัชช** รองคณบดีฝ่ายวิชาการ จิตวิทยานานาชาติปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์และการเมืองการปกครองของประเทศเพื่อนบ้านไทย มาพูดคุยถึงเหตุหรือที่มาว่าทำไมกองทัพเมียนมาจึงไม่ยอมให้ประชาธิปไตยเต็มใบเกิดขึ้นได้ในดินแดนแห่งนี้ ในงานเสวนา **'พม่าหลังเสียเมือง'** จัดที่ห้องโถงมติชนอคาเดมี เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2564

วิทยากรเล่าย้อนไปตั้งแต่ครั้งที่เมียนมาหรือพม่าในอดีตเป็นรัฐจักรวรรดิที่ยิ่งใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลักๆ ประกอบไปด้วย 3 จักรวรรดิ ได้แก่ พุกาม, ตองอู หงสาวดี, คองบอง หรือราชวงศ์อลองพญา แม้จะเกรียงไกรแต่ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัฏจักรโลกจนถึงขั้นล่มสลาย พม่าตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษในปี 1885 เมื่อกองทัพอังกฤษกับกองทัพซีปอยของอินเดียยกทัพเข้าเหยียบพระราชวังมัณฑะเลย์ เป็นอันว่าสิ้นสุญราชวงศ์พม่าหรือระบอบราชาธิปไตย กษัตริย์ถูกขับไปอยู่อินเดีย เริ่มต้นใหม่ด้วยการตั้งยุคจักรวรรดิอังกฤษ ก่อนรวมพม่าเข้าในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของอังกฤษที่อินเดีย เรียกว่า British Burma

ต้นปี ค.ศ. 1948 พม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษ ภายใต้การนำของ นายพล อองซาน บุคคลสำคัญในเวลานั้นที่มีส่วนร่วมในการทำให้ดินแดนพม่าแท้กับดินแดนของกลุ่มชาติพันธุ์รวมตัวขึ้นเป็นรัฐเอกราชพม่า และยังเป็นที่มาของการปกครองแบบสหพันธรัฐซึ่งมีรัฐบาลกลางและรัฐบาลมลรัฐ

รัฐธรรมนูญฉบับแรกของพม่าถูกร่างขึ้นด้วยข้อตกลงการให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้รับสิทธิการปกครองตนเองในระดับหนึ่ง แต่เมื่อ นายพล อองซานถูกสังหาร มีผู้นำคนใหม่ขึ้นปกครองประเทศแต่ไม่ได้ให้หลักประกันแก่กลุ่มชาติพันธุ์ เป็นชนวนให้เกิดความแตกแยกทั้งในกลุ่มการเมืองและกลุ่มชาติพันธุ์ และเป็นจุดเริ่มต้นของสงครามกลางเมืองในพม่าตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

พม่าหลังเสียเมือง

ทำให้กองทัพเริ่มเข้ามามีบทบาทในด้านต่างๆ รัฐบาลพลเรือนถูกถ่ายโอนอำนาจสู่กองทัพ มีความวุ่นวายเกิดขึ้นทั้งการทำรัฐประหาร ประชาชนลุกฮือต่อต้านรัฐบาล มีความขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์จนถึงทำสงครามตอบโต้กับรัฐบาลกองทัพพม่า

ภาพประวัติศาสตร์ของดินแดนที่เต็มไปด้วยเรื่องราวการต่อสู้และความสูญเสียที่กำลังจะถูกกลบเลือนกลับกลายเป็นกองลือที่หม่นซ้ำบนรอยเดิม ทันทีที่กองทัพก่อรัฐประหารยึดอำนาจจากรัฐบาลพลเรือนในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2564 โดย ศ.ดร. ดุลยภาค ให้ข้อคิดเห็นว่าแม้กองทัพไม่ได้ปิดกั้นให้มีหลายพรรคการเมืองตามแนวประชาธิปไตยแบบพหุพรรคก็จริง แต่ห้ามมีพรรคใดที่โดดเด่นจนครองสนามการเมือง ดังนั้น การที่พรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตยชนะการเลือกตั้งแบบถล่มทลาย จึงเป็นที่มาของการชิงตัดไฟตั้งแต่ต้นลมด้วยการทำรัฐประหารเพื่อตัดวงจรฝ่ายประชาธิปไตยนั่นเอง

“...ด้วยได้ฟังคำเล่าลือ แลได้ฟังพระสงฆ์บางรูปที่ไม่ได้เล่า
เรียนศึกษาพระไตรปิฎกธรรมให้รู้จริง มาเทศนาเลอะๆ ลามๆ ไกลจะ
เสียจริต พรรณนาสรรเสริญว่าเป็นบุญเป็นกุศลมาก แลหลังไหลเห็น
ตามไป เหมือนอย่างเผาตัวบูชาพระรัตนตรัย แลเชือดคอเอาศีรษะ
บูชาพระ เชือดเนื้อรองเลือดใส่ตะเกียงตามบูชา แลทำการอื่นที่ขัดต่อ
ราชการแผ่นดินก็มีโดยชุกชุม เหมือนอย่างสามเณรสุกเผาตัวที่วัด
หงสาaram แลนายเรือง นายนก เผาตัวบูชาพระที่หน้าพระอุโบสถวัดอรุณ
ราชวราราม แลนางชีผู้หนึ่งเผาตัวบูชาพระพุทธรูป เป็นตัวอย่างเห็นอยู่
ทั่วกันดังนี้ ผู้ครองแผ่นดินที่เป็นธรรม แลท่านเป็นคนฉลาดทั้งปวง ไม่
เห็นว่าจะเป็นความดีความชอบด้วยเลยแต่สักศาสนาหนึ่ง ก็การเผาตัว
บูชาพระก็ดี เชือดเนื้อรองโลหิตใส่ตะเกียงตามบูชาพระก็ดี ตัดศีรษะ
บูชาพระก็ดี เห็นว่าไม่ใช่ทางของคนฉลาด เป็นหนทางของคนเสียจริต
แลคนที่ไกลจะเสียจริต ไม่ควรที่คนทั้งปวงจะเห็นว่าเป็นการบุญการกุศล
ในพระพุทธศาสนา...

เพราะฉะนั้น ตั้งแต่นี้สืบไป อย่าให้ใครเผาตัวบูชาพระ ตัดศีรษะ
บูชาพระ เชือดเนื้อรองโลหิตตามตะเกียงบูชาพระเลยเป็นอันขาด เพราะ
ว่าเป็นการขัดต่อราชการแผ่นดิน เมื่อผู้ใดได้เห็นใครเผาตัวบูชาพระ หรือ
ตัดศีรษะเชือดเนื้อรองโลหิตตามตะเกียงบูชาพระก็ดี หรือได้เห็นใคร
ผูกคอตาย โยนน้ำตายก็ดี ก็ให้เข้าช่วยว่ากล่าวห้ามปราม แย่งชิงเครื่อง
ศัสตราวุธเสีย อย่าให้ผู้นั้นทำได้...

...ผู้ซึ่งได้รู้เห็นแลจะนั่งดูตายเสีย ไม่ห้ามปราม หรือจะพลอยเห็น
ว่าได้บุญได้กุศลนั้นไม่ได้ ถ้าผู้ใดได้รู้เห็นแล้วดูตายเสีย ไม่ว่าจะกล่าวห้าม
ปราม แย่งชิงเครื่องศัสตราวุธ หรือไม่ช่วยตัดเชือกก็ดี จะให้ผู้นั้นเสีย
เบียดปรับตามรังวัดถ้าผู้รู้เห็นอยู่ในที่ใกล้”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕
ประกาศผู้ถือศาสนาแลผู้ถือผิด, พ.ศ. ๒๔๐๒

ฉบับปฐมฤกษ์ พฤศจิกายน ๒๕๒๒
ลำดับที่ ๔๙๙ ปีที่ ๔๒
ฉบับที่ ๗ เดือนพฤษภาคม ๒๕๖๔
สำนักงาน : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)
๑๒ ถนนเทศบาลนามฤๅล ประชาธิเวศน์ ๑
แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๕๕๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๑๒๐๖
โทรสาร ๐ ๒๕๕๔ ๓๖๖๒
e-mail Address : silapa@matichon.co.th

ประธานกรรมการ **ขรรค์ชัย บุนปาน**
รองประธานกรรมการ **สมหมาย ปาริจัตต์**
กรรมการผู้จัดการ **ปานบัว บุนปาน**

คณะที่ปรึกษาทางวิชาการ
ศ. (พิเศษ) ศรัศักร วัลลิโภดม,
ศ. ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์, ศ. (พิเศษ) ดร. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ,
รศ. ฉลอง สุนทรวานิชย์, ศ. ดร. เกษียร เตชะพีระ,
ศ. ดร. ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, ผศ. ถาวร ลิกขโกศล

บรรณาธิการสำนักศิลปวัฒนธรรม เรื่องชัย ทรัพย์นิรันดร์
บรรณาธิการ และผู้พิมพ์, ผู้โฆษณา สุพจน์ แจ่มเร็ว
บรรณาธิการบริหาร สุภัทษณ์ บุนปาน

สำนักบรรณาธิการ
ชนันรัตน์ ตักดีสิงห์, ปารดา นุ่มน้อย, วิภา จิรภาไพศาล,
พัทนลิน อินทรหอม, มิตร บุญธรรม, รัชชัย ยอดพิชัย,
สันติ ตีรอด, ณัฐภิเชษฐ์ ผิกฝน, กานุมาศ นกนาค

ผู้จัดการฝ่ายโฆษณา รัฐศักดิ์ เย็นสบาย
ฝ่ายโฆษณา นิรันดร์ วัฒนพงศาพันธ์, รัชกร อัครพรภาคิน,
ปรมา บุญโปร่ง, ธัชชมา ภาไทสงค์
โทรศัพท์ ๐ ๒๕๕๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๑๖๔๒, ๑๖๖๙
จัดจำหน่ายโดย บริษัทงานตี จำกัด
๑๒ ถนนเทศบาลนามฤๅล ประชาธิเวศน์ ๑
แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๕๕๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๕๒-๕๓
โทรสาร ๐ ๒๕๕๑ ๙๐๑๒

ผู้จัดการฝ่ายจัดจำหน่าย อัครชัย ตันทรัพย์สิน
ฝ่ายสมาชิก สุภัทญา เจริญชัย
ควบคุมการผลิต ประยงค์ คงเมือง
แยกสี-เพลท กองงานเตรียมพิมพ์
บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มติชน ๑๒ ถนนเทศบาลนามฤๅล ประชาธิเวศน์ ๑
เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐ โทร. ๐ ๒๕๕๐ ๐๐๒๑
Printed in BANGKOK, Thailand, 2021

● เรือนร่างรับโรคเรื้อรัง โรแมนติก

แรงเรียวตลอดเปลี่ยวขยับ ขยับสู้

ตรีทวารผลิผิวพรรณ ผุดผ่อง

รู้อย่างไม่อยากรู้ โรคร้อนจากทะเล ๓๑

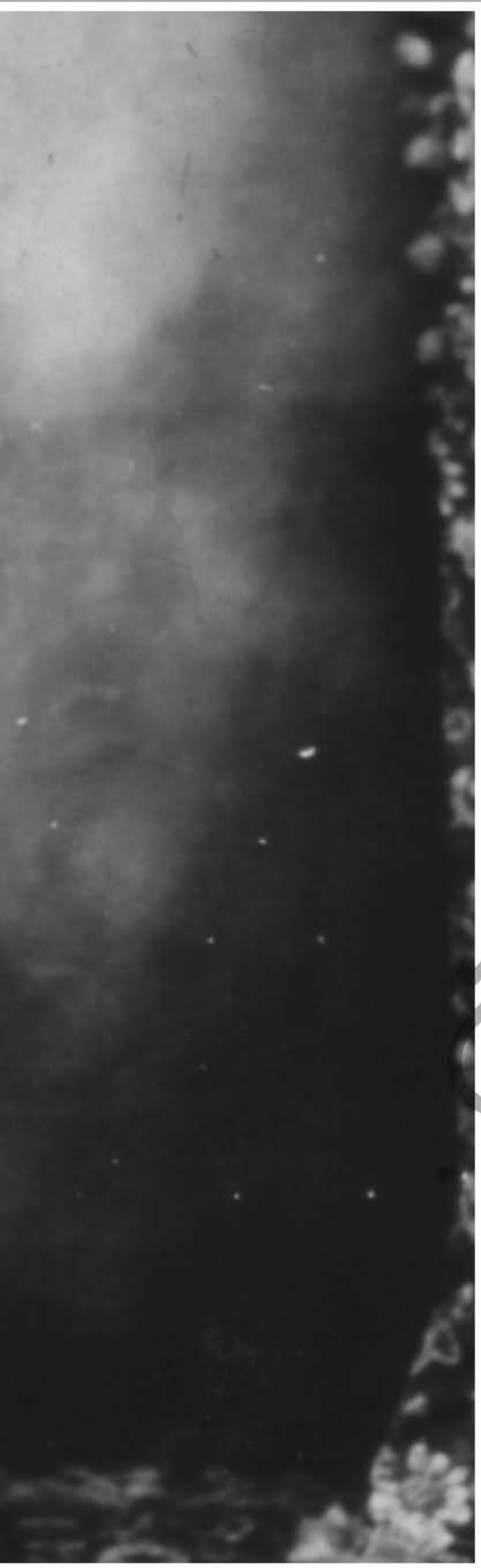
ขรรค์ชัย บุนปาน

พบกับศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบออนไลน์ได้ที่ **ศิลปวัฒนธรรม**
SILPA-MAG.COM

Silapawattanatham - ศิลปวัฒนธรรม

ฝรั่งยุคเก่าที่คนไทยคุ้นชื่อ
คุ้นหูมากมีหลายคน แต่ในแวดวง
วรรณกรรมต้องยกให้**หมอบรัดเลย์**
(Dan Beach Bradley) กับ**หมอสมิท**
(Samuel John Smith)

เดี๋ยวนั้นนักประวัติศาสตร์ คนใน
วงการพิมพ์ก็ยังสำนึกถึงบุญคุณของ
ท่านทั้งสองอยู่

หมอบรัดเลย์เกิดที่รัฐนิวยอร์ก
สหรัฐอเมริกา วันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๓๔๗
สมัยรัชกาลที่ ๑ ถึงแก่กรรมที่กรุงเทพฯ
เมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๔๑๖ ต้นสมัย
รัชกาลที่ ๕ อายุ ๖๙ ปี

อยู่เมืองไทยนาน ๓๘ ปี พุดและ

เป็นผู้ออกปฏิทินเป็นเล่มชื่อ
Bangkok Calendar ตั้งแต่ พ.ศ.
๒๓๙๓

พิมพ์หนังสือวรรณคดี กฎหมาย
สำคัญต่างๆ ไทยออกจำหน่ายเป็น
จำนวนมาก เช่น กฎหมายตราสามดวง
พระราชพงศาวดารต่างๆ นิราศลอนดอน
สามก๊ก จินตามณี

หมอสมิทอายุน้อยกว่าหมอบ
รัดเลย์ ๑๖ ปี

เกิดในแถบฮินดูสถาน เมื่อวันที่
๖ กรกฎาคม ร.ศ. ๓๙/พ.ศ. ๒๓๖๓
ถึงแก่กรรมที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่
๑๐ ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๘/พ.ศ. ๒๔๕๒

หมอสมิทเล่าเรื่องตัวเอง

เอนก นาวิกมูล

เขียนภาษาไทยได้ดี ศพฝังอยู่ที่ป่าช้า
นิกายโปรเตสแตนต์ ซ้างโรงงานยาสูบ
วัดราชสิงขร ยานนาวา

เป็นผู้ริเริ่มการปลูกฝิ่นป้องกัน
ใช้ทรพิษหรือฝิ่นดาบเป็นคนแรกใน
ประเทศไทย เป็นผู้ทำการผ่าตัดแบบ
ฝรั่งคนแรกในเมืองไทยเมื่อคราวปีน
ใหญ่แตกในงานฉลองวัดประยุรวงศ์

เป็นผู้ออกหนังสือพิมพ์**บงกอก**
รีคอร์เดอร์ฉบับภาษาไทยและฉบับ
ภาษาอังกฤษ นับเป็นหนังสือพิมพ์ฉบับ
แรกของเมืองไทย เป็นผู้รับพิมพ์ประกาศ
ของทางการเป็นครั้งแรกในเมืองไทย
คือประกาศห้ามนำสินค้าเข้าราชอาณาจักร
สมัยรัชกาลที่ ๓ พ.ศ. ๒๓๘๗

หมอสมิท (SLA-0390-017-ภาพจากหอ
จดหมายเหตุแห่งชาติ)

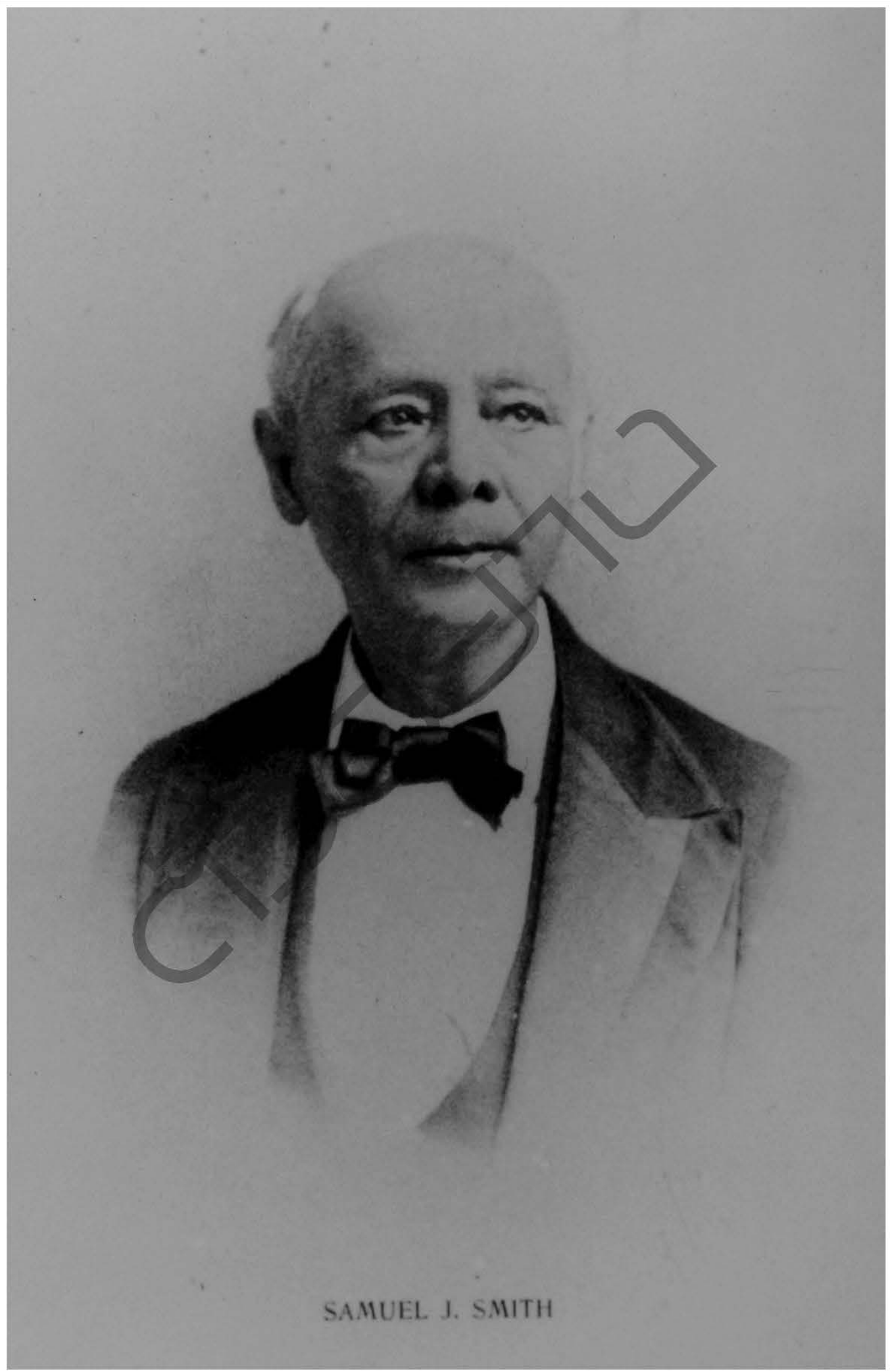
ปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ อายุ ๘๙ ปี

เป็นผู้พิมพ์หนังสือ**พระอภัยมณี**
ทำให้เรื่องพระอภัยมณีของสุนทรภู่
แพร่หลายไปทั่วประเทศ พิมพ์ภาพ
กลอนแนวจักรๆ วงศ์ๆ

ออกหนังสือพิมพ์ *The Siam
Repository* ราย ๓ เดือน ตั้งแต่ พ.ศ.
๒๔๑๒-๒๓ มีชื่อเขียนของมิชชันนารี
พูดถึงการออกไปตากอากาศ หรือไป
ต่างประเทศ และความรู้ต่างๆ ที่น่า
สนใจมากมาย ปัจจุบันหนังสือชุดนี้ที่
เก็บในเมืองไทย เช่น ที่หอสมุดดำรง
ราชานุภาพ เก่าและกรอบมาก ยังไม่
เคยมีใครแปล

ออกหนังสือพิมพ์ลงโฆษณา
โดยเฉพาะคือ *Siam Weekly Adver-
tiser* รายสัปดาห์ พ.ศ. ๒๔๑๒-๒๔

ออกหนังสือพิมพ์ชื่อ**จดหมาย**

เหตุสยามไสมย ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๒๕-๒๙ บรรจุข่าวสารและความรู้เรื่องต่างๆ ที่น่าสนใจมากมาย ดีไม่แพ้หนังสือพิมพ์บางกอกกรีคอร์เดอร์ของหมอบรัดเลย์

ประวัติของหมอบรัดเลย์นั้นมีลูกหลานเอาใจเอาใจอันละเอียดพิถีพิถันของท่านมาย่นย่อตัดต่อใหม่ให้สั้นสมมติว่าหมอบรัดเลย์เขียนเอง ตั้งชื่อหนังสือว่า *Siam Then* เขียนโดย William L. Bradley

ฝ่ายคนไทย เช่น นายหนวย (ศิลปิน ช่างเขียน) ก็เอามาเขียนในชื่อ *หมอบรัดเลย์กับกรุงสยาม* ดีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๗ ปัจจุบันเห็นบอกขายในอินเทอร์เน็ต ๘๕๐ บาท ที่พิมพ์เป็นหนังสืองานศพก็มี ปกติเงิน

ส่วนประวัติหมอบรัดเลย์ มีคนเขียนถึงแบบประปรายในรูปสารคดีไม่เห็นที่เรียบเรียงเป็นเล่มโดยตรง ผมเองเคยเขียนถึงลงนิตยสาร *วิทยารักษ์* เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๒ ทีหนึ่ง แต่ก็เขียนสั้นๆ เฉพาะตอนตาย และการติดตามบางเรื่องบางราวคู่กับหมอบรัดเลย์

ให้ดูที่นำไปรวมเล่มในหนังสือชื่อ *ฝรั่งในเมืองสยาม* สำนักพิมพ์แสงดาวจัดพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๙

ความจริงชีวิตของหมอบรัดเลย์น่าสนใจไม่น้อยเลย เพราะเดินทางเข้ามาเมืองไทยตั้งแต่เด็ก รู้จักเจ้านายและคนชั้นสูงมากมาย เมื่อโตแล้วสิ่งที่อ่านแล้วทำให้ผมรู้สึกประหลาดใจมากคือท่านแต่งงานกับแม่เลี้ยง และ

หมอบรัดเลย์ (ภาพจากหนังสือ *Historical Sketch of Protestant Missions in Siam* ซีดีไอเอ็น 00790-001)

พอตอนตาย ข่าวของก็ถูกเลหลังหมดจนกระจัดกระจายหาดูที่เป็นชิ้นเป็นอันไม่ได้เลย เหลือผลงานก็แต่หนังสือจำนวนหนึ่งเท่านั้น

พ.ศ. ๒๔๔๒-๕๑ หมอบรัดเลย์ใช้เวลาถึง ๙ ปี แปลและพิมพ์ดิคชันนารี อังกฤษ-ไทย ในชื่อ *คำภีร์สรรพพจนานุกรม* หรือ *Anglo-Siamese Dictionary*

เป็นหนังสือมหัศจรรย์ที่น่าทึ่งมากชุดหนึ่งของไทย (แต่คนไทยไม่ค่อยรู้จัก) ๑ ชุด มี ๕ เล่มหนาๆ พิมพ์ด้วยกระดาษอาร์ตมันอย่างดี ทั้งหมดทั้งห้าเล่ม น่าพิศวงว่าทำไมหมอบรัดเลย์จึงได้มีศรัทธาและเรี่ยวแรงทำได้ถึงขนาดนั้น

อย่าว่าแต่นั่งแปลคำหลายหมื่นคำ แล้วจัดพิมพ์ออกมาเป็นเล่มหนาเลย ขนาดให้เรานั่งคัดลอกโดยไม่ต้องใช้สมอง ยังไม่รู้ว่าจะต้องใช้เวลากี่ปีนี่แหละคือความอุตสาหะของฝรั่งที่คนไทยเราต้องเอาอย่าง

เล่ม ๑ อักษร A-C พิมพ์เมื่อ ค.ศ. ๑๘๙๙/พ.ศ. ๒๔๔๒ มี ๙๕๒ หน้า

เล่ม ๒ อักษร D-H พิมพ์เมื่อ ร.ศ. ๑๒๓/พ.ศ. ๒๔๔๓ มี ๙๒๓ หน้า

เล่ม ๓ อักษร I-P พิมพ์เมื่อ ค.ศ. ๑๙๐๕/พ.ศ. ๒๔๔๘ มี ๑,๒๕๒ หน้า

เล่ม ๔ อักษร Q-S พิมพ์เมื่อ ค.ศ. ๑๙๐๗/พ.ศ. ๒๔๕๐ มี ๗๕๘ หน้า

เล่ม ๕ อักษร T-Z พิมพ์เมื่อ ค.ศ. ๑๙๐๘/พ.ศ. ๒๔๕๑ มี ๖๒๗ หน้า

รวมเฉพาะคำแปล ๔,๕๑๒ หน้า ยังไม่นับคำนำและคำอธิบายต่างๆ

ในเล่มแรกนั้นมีหลักฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาประวัติของหมอบรัดเลย์ที่สุด คือประวัติที่ตัวท่านเขียนเองว่าก่อนจะมารู้ภาษาสยามนั้นตนเองเติบโตมาอย่างไร

วันจันทร์ที่ ๓ มีนาคม ๒๕๒๓ ผมไปหอสมุดแห่งชาติ เพื่อขอถ่ายเอกสาร *คำภีร์สรรพพจนานุกรม* ส่วนประวัติมาเก็บเป็นการเฉพาะ (ค่าถ่ายแผ่นละ ๒ บาท) แต่ถ่ายแล้วก็ทิ้งค้างไว้ถึง ๔๐ ปี ไม่ได้เอามาอ้างอิงหรือใช้งานใดๆ เลย

คงเพราะเห็นภาษาและเครื่องหมายที่ใช้เป็นภาษาแบบเก่า มีคอมม่า มีฟูลสตอป อีกทั้งชื่อคน ชื่อบ้านเมือง และชื่อประเทศไม่คุ้นหู และแตกต่างจากปัจจุบันไปมาก เช่น

“โปรตุเกส-มอลเมน-จอห์น เทลอร์ โจนนิส-สมเด็จพระบาทพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว-โทรลล์บัท”

ท่านสับสน สลับเอาคำว่าสมเด็จพระมาขึ้นหน้าพระบาทฯ ในที่ต่างๆ ทุกครั้ง พอเห็นผิดมาก แปลกมาก รกมาก ก็เวียนหัว ไม่มีกำลังใจอ่านให้ตลอด

วันดีคืนดีหยิบมาพลิกดูอีกเห็นว่าได้การ ถ้าไม่แปลงเป็นภาษาปัจจุบันก็คงทิ้งจนนอนกันอีก จะให้คนทั่วไปหาอ่านก็คงหาลำบาก โดยเฉพาะคนต่างจังหวัด เพราะหนังสือชุดนี้หาดูยาก เคยเห็นในห้องสมุดเพียงไม่กี่แห่ง จึงขอคัดลอกแบบที่อื่นๆ มาเผยแพร่ให้คนทั่วไปได้ทราบ

แต่จะแปลงคำหรือต่อเติมข้อมูลให้เห็นสมควรเข้าไปเพื่ออธิบายความเป็นระยะๆ ท่านที่สนใจจำนวนเดิมให้อ่านจากภาพประกอบ หรือไม่ก็หา

หนังสือคำภีร์ฯ มาอ่านต่างหาก

คราวแผ่นดินพระนั่งเกล้าฯ

หมอสมิทเขียนชีวประวัติได้นำอ่านมากอย่างไม่น่าเชื่อ หรือจะเป็นเพราะสิ่งที่ท่านบรรยายนั้นกลายเป็นของแปลกไปแล้วสำหรับยุคนี้ก็ได้ ท่านเริ่มเรื่องโดยบอกชาติกำเนิดและปีเกิดว่า

“ข้าพเจ้าสมมูลเฮล เจ. สมิท เป็นบุตรหัวปีของมิสเตอร์สมมูลเฮล สมิท ผู้เป็นชาติแลเป็นทหารอิงคิช มาร์ดา ข้าพเจ้าชื่อมิสเตอร์ส แมรี สมิท เป็นชาติโปรตุเกส

ข้าพเจ้าได้เกิดในเมืองแกนะโนรีริมชายทะเลฝั่งตะวันตกในประเทศฮินดูสฐานเมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคมรัตนโกสินทร์ศก ๓๙ ตรงกับคริสต์ศักราช ๑๘๒๐” (พ.ศ. ๒๓๖๓ - เอนก)

ค.ศ. ๑๘๓๒/พ.ศ. ๒๓๗๕ ขณะบิดามารดาอยู่เมืองมอลเมนหรือมะละแหม่ง ได้รู้จักกันกับ ครูจอห์น เทเลอร์ โจนส์ (John Taylor Jones) และภรรยา ครูทั้งสองได้ขอหมอสมิทไปเป็นบุตรเลี้ยง

ภรรยาคนที่หมอสมิทกล่าวถึงนี้คือ เอลิซา กรูว์ โจนส์ (Eliza Grew Jones) เป็นภรรยาคนแรก จารึกบนป้ายหลุมฝังศพที่ป่าช้านิกายโปรเตสแตนต์ ยานนาวา บอกว่าตายเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๑ อายุ ๓๕ ปี มีลูกด้วยกัน ๒ คน แต่ตายหมดตั้งแต่ยังเล็ก (ดูรูปในหนังสือชื่อฝรั่งในเมืองสยาม โดย เอนก นาวิกมูล น. ๒๑๔-๒๑๕)

ต่อมาโจนส์มีภรรยาอีกคนชื่อ ซาราห์ สลีสเพอร์ (Sarah Sleeper)

ในปี ๒๓๗๕ พวกครูอเมริกันในเมืองนั้นจัดเลือกครูโจนส์ให้มาประจำเป็นครูสอนพระเยซูศาสนาในกรุงเทพฯ หมอสมิทในฐานะบุตรเลี้ยงจึงติดตามพ่อเลี้ยงแม่เลี้ยงมาด้วย เรือโดยสารได้แวะที่เกาะหมาก หรือปูโลปีนัง หรือเดียนนี้เรียกปีนัง - วิถีพิเศษช่วยอธิบายว่า เดิมเรียกปูเลาปีนัง หรือปูเลวาซาตุ (เกาะเดียน)

จากนั้นจึงแล่นลงใต้ไปอีกเพื่ออ้อมแหลมสิงคโปร์ได้แวะเมืองมะละกา หรือมะละกา (Malacca) แวะเมืองสิงคโปร์ แล้วแล่นขึ้นทิศเหนือแวะตรังกานู ปัตตานี สงขลา จนกระทั่งถึงปากอ่าวไทย เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ค.ศ. ๑๘๓๓/พ.ศ. ๒๓๗๖ หรือเมื่อ ๑๘๘ ปีมาแล้วนับจาก พ.ศ. ๒๕๖๔ นี้ จะเห็นได้ว่าขนาดเป็นเด็ก หมอสมิทก็ได้เดินทางไกลแล้ว

“คราวนั้นในปีที่ ๙ ตั้งแต่สมเด็จพระนั่งเกล้าได้เสวยราชสมบัติ พวกเจ้านายไม่ชอบที่จะคุ้นเคยกันกับฝรั่งชาวต่างประเทศ

ปีหนึ่งเคยมีเรือกำปั่นใบมาจากเมืองบอมเบตัก ๓ ลำ ณะ เดือนมิถุนายน, เมื่อทอดสมอแล้วเคยมุ่งหลังคาจาก แลขายสินค้าขาเข้าที่ละเล็กทีละน้อยจนหมดสินค้า แล้วบรรทุกของเมืองไทยออกไปเมืองจีนก่อนระดูฝน”

เมื่อเรือกำปั่นใบจำหน่ายสินค้าไทยที่เมืองจีนแล้วก็บรรทุกสินค้าเมืองจีนบ้างกลับมาแวะเมืองไทย เพื่อเพิ่มเติมสินค้าเมืองไทยอีก แล้วจึงกลับไปเมืองบอมเบย์ในหมันตฤดู

ทางด้านตะเกาจีน เคยเข้ามา

หลายลำในหมันตฤดู (ฤดูหนาว) มุ่งหลังคาจาก คอยจำหน่ายขายสินค้าครั้งขายและบรรทุกสินค้าไทยเสร็จแล้วมักกลับไปเมืองจีนในฤดูฝน

หน้า ๒๐ - หมอสมิทกล่าวต่อไปว่า ในสมัยรัชกาลที่ ๓ มีห้างฝรั่งแต่เพียงห้างเดียวในกรุงเทพฯ คือห้างมิสเตอร์โรเบิร์ต ฮันเตอร์ ตั้งอยู่ตรงที่บัดนี้ (สมัยรัชกาลที่ ๕) กลายเป็นบ้านเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค)

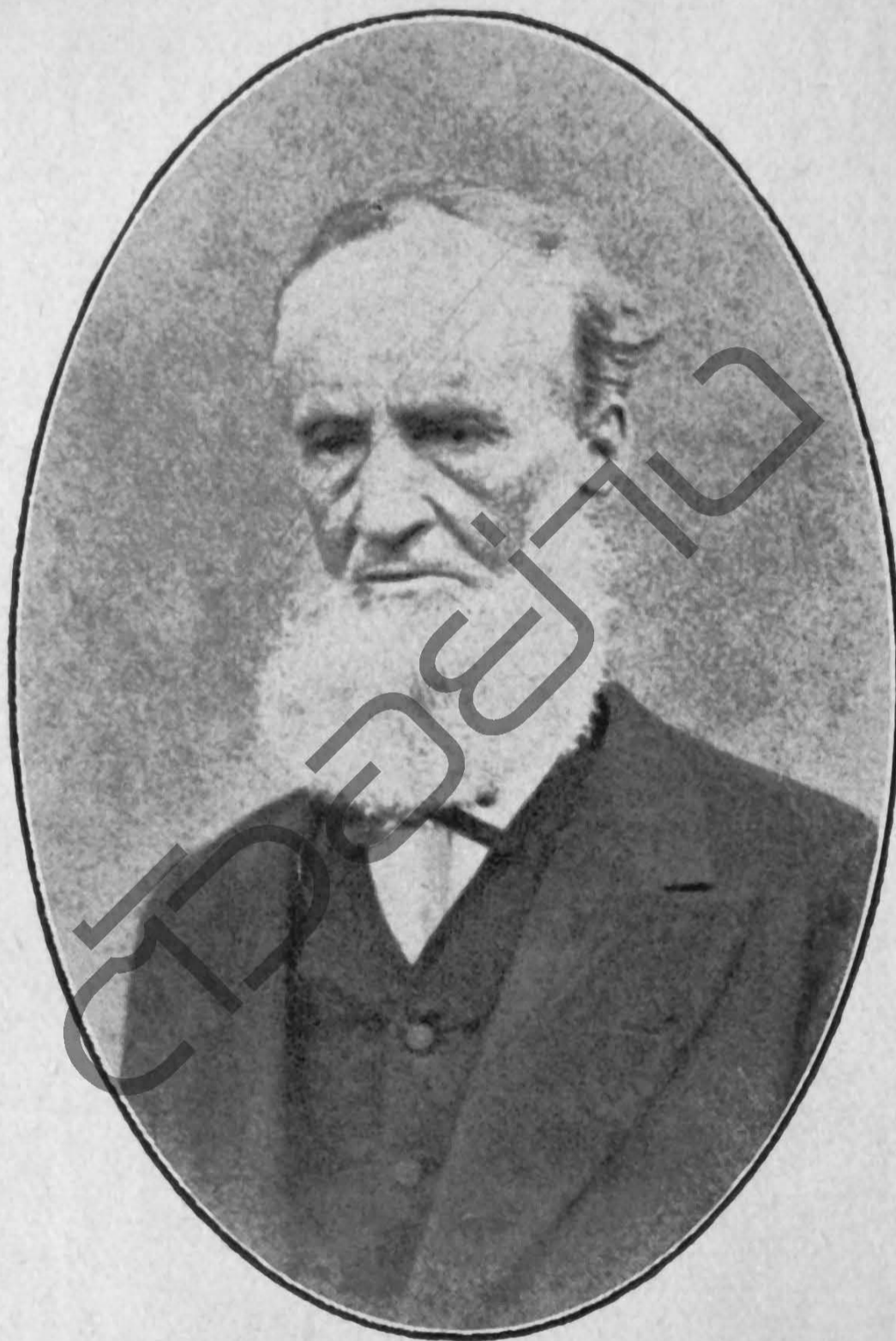
หมายเหตุ - บ้านเจ้าพระยาภาสกรวงศ์นี้ ลูกเรือเมื่อไรไม่ทราบ ในยุคหลังกลายเป็นศาลาว่าการธนบุรี แล้วกลายเป็นสำนักงานเทศกิจ

อนึ่ง มีกงสุลโปรตุเกสประจำอยู่ในตำบลที่กงสุลโปรตุเกสตั้งอยู่จนทุกวันนี้ นอกจากฝรั่ง ๒ จำพวกนี้ มีแต่ครูโจนส์กับภรรยาซึ่งมาตั้งเป็นครูสอนพระเยซูศาสนาและมีพ่อบาทหลวงเป็นครูดูแลผู้คนที่นับถือศาสนาโรมันคาทอลิกหลายท่าน แต่เป็นชาติฝรั่งเศส

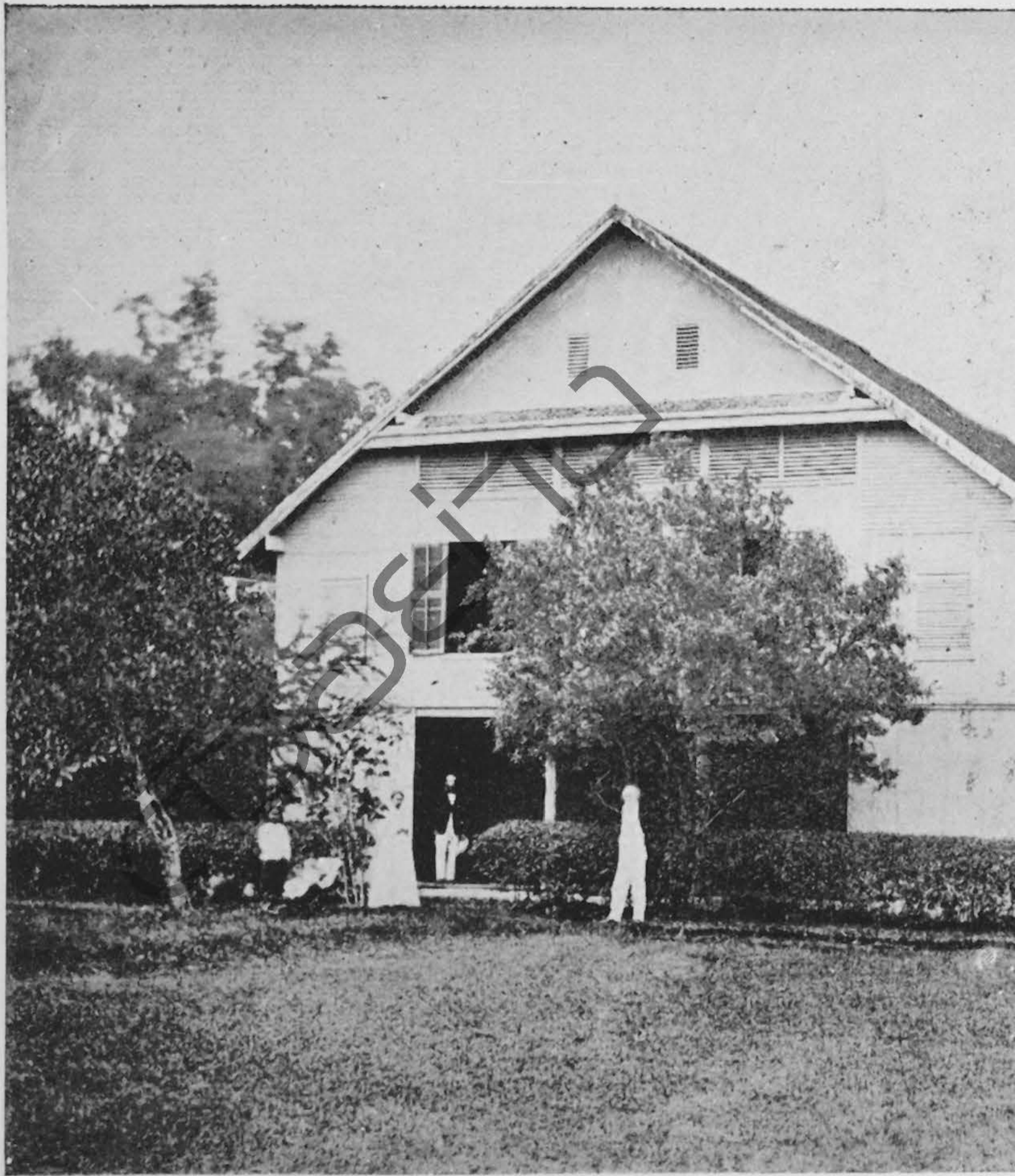
ในแผ่นดินที่สามของกรุงเทพฯ นี้ ไทยรบกับญวน รัชกาลที่ ๓ มีพระราชดำริให้สร้างกำปั่นใบตามอย่างฝรั่ง จึงจ้าง “แกบเต็น” หรือกัปตัน (captain) และผู้ช่วยที่เป็นฝรั่ง ล่าละ ๒ คน

เมื่อเลิกศึกกับญวนแล้วกำปั่นใบเหล่านั้นกลับใช้เป็นเรือลูกค้า ไปส่งและรับสินค้าจากเมืองจีนบ้าง เมืองสิงคโปร์และเมืองปัตตาเวียบ้าง ห้างฝรั่งยังไม่ได้ทวีมากขึ้น แต่คนฝรั่งใน

หมอบรัดเลย์ (ภาพจากหนังสือ *Historical Sketch of Protestant Missions in Siam* ซีดี เอนก 00378-127)

Rev. Dan Beach Bradley, M.D.

Residence of the Rev. William

Dean, D. D.

กรุงเทพฯ ทวีมากขึ้น เฉพาะที่เป็นพวก
กัปตัน รองกัปตัน และชาวอเมริกัน
ที่เป็นครูสอนพระเยซูศาสนา

“ข้าพเจ้าได้พักอยู่กับบิดามารดา
เลี้ยงในกรุงเทพฯ สองปี ได้อุษาหัดพูด
หัดเขียนภาษาสยาม ถึงแปดปีได้รู้จัก
คุ้นเคยกันกับสมเด็จพระเจ้าฟ้ามุสิกทรงหม่อม
องค์ใหญ่ คราวเสด็จยังทรงผนวชอยู่”

หมายความว่าหมอสมิทอยู่กับ
พ่อเลี้ยงแม่เลี้ยง ๒ ปี ได้หัดพูดหัด
เขียนภาษาไทย และแม้จะเป็นเด็ก
ก็คุ้นเคยกับรัชกาลที่ ๔ ซึ่งทรงพระ
ผนวชอยู่

หมอสมิทเกิด พ.ศ. ๒๓๖๓
ส่วนรัชกาลที่ ๔ ทรงพระราชสมภพ
เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๗ (ปีเดียวกับหมอบ
บริดเลย์) เท่ากับหมอสมิทอายุน้อย
กว่ารัชกาลที่ ๔ ๖ ปี

นอกจากนี้หมอสมิทก็ยังคุ้นเคย
กับสมเด็จพระเจ้าฟ้ามุสิกทรงสรศักดิ์
หรือทูลกระหม่อมองค์น้อย ซึ่งต่อมาก็
คือพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่
หัว คุ้นเคยกับหม่อมราโชทัย (กระต่าย
อิสรางกูร ณ อยุธยา ล่ามไทยที่เขียน
นิราศลอนดอนคราวไปอังกฤษ พ.ศ.
๒๔๐๐)

คุ้นกับ “ขุนสิทธิ บุตรหัวปีของ
เจ้าคุณพระยาพระคลัง”

ขุนสิทธิที่ถูกตั้งคือหลวง
นายสิทธิ หรือคุณสิทธิ หรือ นาย
ช่วง บุณนาค ที่ต่อมาได้เป็นสมเด็จพระ
เจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ผู้
สำเร็จราชการตอนรัชกาลที่ ๕ ยังทรง

เรือนพักของหมอดิน (William Dean) (ภาพ
จากหนังสือ *Historical Sketch of Protestant
Missions in Siam* ซีดีเอ็นเอ 00378-134)

พระเยาว์

เจ้าคุณพระยาพระคลัง ก็คือสมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) ผู้สร้างวัดประยูรวงศาวาส

เมื่อโตขึ้นอีกหน่อย หมอสมิท ก็ถูกส่งไปเรียนที่อเมริกาเพราะ

“คราวนั้นมารดาเลี้ยงมีความวิตกว่าถ้าจะให้บุตรเลี้ยงอยู่ในกรุงเทพฯ ต่อไป บุตรเลี้ยงนั้นจะขาดวิชาความรู้อันควรเป็นหลักฐานแก่บุตรข้างนำไป จึงคิดอ่านส่งบุตรเลี้ยงฝากให้ไปอยู่ในบังคับบิดามารดาของแม่เลี้ยง กว่าจะได้เรียนวิชาเป็นท่าทางทำมาหากินสักอย่างหนึ่ง และจะได้เรียนหนังสือเป็นปราช ถ้าเป็นการชอบอารมณ์ของเด็ก”

ค.ศ. ๑๘๓๕/พ.ศ. ๒๓๗๘ หมอสมิทอายุ ๑๕ ปี เดินทางจากกรุงเทพฯ ไปสิงคโปร์ ถึงสิงคโปร์แล้วระหว่างคอยกำปั่นไปอเมริกาได้พบกับหมอบรัดเลย์ที่นั่น ขณะนั้นหมอบรัดเลย์อายุ ๓๑ ปี เพิ่งจะมาเป็นหมอยา และเป็นครูสอนศาสนาในกรุงเทพฯ ก็ได้พบหมอดีน (William Dean) ซึ่งจะมาเป็นครูสอนศาสนาแก่พวกจีนในประเทศสยาม กว่าจะได้มีเวลาตั้งตัวเป็นครูไปสอนพวกจีนในเมืองจีนต่อไป (คู่มือฝรั่งช่วงมีความอุตสาหะพยายามในการเผยแผ่ศาสนาเหลือเกิน)

“คราวนั้นกำปั่นไฟไม่เคยมี ต้องอาไศรย์เดินกำปั่นไปทางอ้อม กว่าจะถึงประเทศอเมริกา ฤๅประเทศยุโรป” เด็กชายสมิทได้ไปถึงเมืองฟิลาเดลเฟียในมลฑลเพนซิลเวเนีย

ของประเทศยูในเทศตท เอาที่ปลายปี ๑๘๓๕/พ.ศ. ๒๓๗๘ นั้นเอง

ที่ประเทศอเมริกา หมอสมิทไปอยู่กับครูเจ้าของโรงพิมพ์ในเมืองนั้น ได้อยู่กับครูเรียนวิชาการในโรงพิมพ์ถึง ๖ ปีเศษ จนอายุได้ ๒๑ ปี ค.ศ. ๑๘๔๑/พ.ศ. ๒๓๘๔ ลีนคราวอยู่ในบังคับครูเจ้าของโรงพิมพ์คือมิสเตอร์ ต.ก. และ ป.จ. จี. กอลลินส์ จึงได้คิดอ่านเข้าวิทยาลัยสักตำบลหนึ่งเพื่อจะได้เรียนศิลปศาสตร์

หน้า ๒๑ - ค.ศ. ๑๘๔๒/พ.ศ. ๒๓๘๕ หมอสมิทไปเรียนที่มหาวิทยาลัยเมดิสัน ยูนิเวอร์ซิตี ซึ่งในสมัยที่หมอสมิทเขียนบันทึก เรียกว่าโกลเคดี ยูนิเวอร์ซิตี ได้เรียนครบสิ่งจำเป็นต้องเรียนที่วิทยาลัยนั้นและได้รับสัญญาบัตรเป็นเปรียญของมหาวิทยาลัยนั้น ในปี ๒๓๘๕ นั้น พวกที่เรียกอเมริกันบัพติสต์ มิชชันนารียูนิอัน ได้ตั้งให้หมอสมิทเป็นครูเข้ามาสอนพระเยซูศาสนาในกรุงเทพฯ มาช่วยครูโจนส์ คราวนั้นการและธรรมเนียมในกรุงเทพฯ ยังไม่แปลกไปกว่าคราวที่ท่านแรกเข้ามาถึงกรุงเทพฯ ใน ค.ศ. ๑๘๓๓/พ.ศ. ๒๓๗๖

ในสมัยนั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ยังทรงครองราชย์อยู่ สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) เป็นเจ้าพระยาพระคลัง

น้องชายของท่านคือ นายทัต บุนนาค เป็นเจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ ผู้สร้างวัดพิชยญาติ

บุตรชายหัวปี (ช่วง) ของเจ้าพระยาพระคลังเป็นพระนายไวย

สมเด็จพระเจ้าฟ้าทูลกระหม่อมใหญ่ ยังทรงพระผนวชอยู่ที่วัดบวรนิเวศ

สมเด็จพระเจ้าฟ้าทูลกระหม่อมน้อย ทรงกรมเป็นกรมขุนอิศเรศรังสรรค์ประทับอยู่ที่วังเดิมเคียงวัดแจ้ง หรือวัดอรุณราชวราราม

ทูลกระหม่อมองค์ใหญ่ของค็น้อย ทั้ง ๒ พระองค์นี้ พร้อมกับหมอมราโชทัยได้เรียนภาษาอังกฤษชำนาญมาก พวกเจ้านายหลายองค์หลายท่านได้เรียนภาษานั้นมากบ้างน้อยบ้างเพราะทูลกระหม่อมองค์ใหญ่ได้โปรดอนุญาตให้ครูแคสเวลล์ (Jesse Caswell) ไปสอนพวกนักเรียนที่อยากรู้ภาษาอังกฤษที่วัดบวรนิเวศ

ในสมัยนี้มีนายห้างอังกฤษเพียง ๒ นาย คือ มิสเตอร์เฮคนหนึ่งกับตันเบราร์นคนหนึ่ง นอกจากสองคนนี้ พวกฝรั่งในกรุงเทพฯ ก็มีมากขึ้นบ้าง แต่เป็นเพียงพวกบาทหลวง พวกครูอเมริกัน พวกกำปั่นกำปั่นใบ และคนรองกำปั่นเรือสยามหลายลำ แต่กำปั่นฝรั่งไม่มีใครเข้ามาซื้อขายสินค้า เพราะค่าปากเรือมันยังแพงเหลือเกินอยู่ มีกำปั่นจากเมืองบอมเบย์ปีละ ๓ ลำเท่านั้นและตะเกาเงินเหมือนอย่างในปี ๑๘๓๓/พ.ศ. ๒๓๗๖

ส่วนกำปั่นสยามหลายลำก็บรรทุกสินค้าเข้าขาออกไปเมืองจีนบ้าง เมืองสิงคโปร์บ้าง เมืองปัตตาเวียบ้าง

ในปลายแผ่นดินรัชกาลที่ ๓ พวกอเมริกันและพวกอังกฤษได้คิดอ่านตั้งใจจะเข้ามากรุงเทพฯ ขอทำพระราชไมตรีสัญญาใหม่ เลิกสัญญาเก่าที่เรียกภาษีปากเรือแพงเกินที่จะทำให้

การค้าขายกับประเทศต่างๆ ทวีขึ้นได้
ค.ศ. ๑๘๕๐/พ.ศ. ๒๓๙๓ พวก
อเมริกันได้ใช้ เจ. บาลาซเตีย เข้ามา
ด้วยกำปั่นรบชื่อพลีมัธ มีคอมมะโดร์ วู
ริส เป็นนายใหญ่ในเรือลำนั้น (พระราช
พงศาวดารเรียกวูริสว่า กำมะโดร์หิค)

มิสเตอร์บาลาซเตีย ราชทูตกับ
วูริสเห็นที่จะไม่สนิทกันนัก ในช่วงนั้น
อหิวาตกโรคในกรุงเทพฯ เพิ่งจะสงบ
ลง วูริสจึงห้ามไม่ให้พวกนายเรือและ
ลูกเรือติดตามราชทูตเป็น “บริวาร
สง่า” คือประดับเกียรติในการที่จะ
หนุนช่วยราชทูตทำหนังสือสัญญาเป็น
ทางพระราชไมตรีค้าขายกันทั้ง ๒ ฝ่าย

ฝ่ายเจ้าพนักงานฝ่ายสยามได้
ให้เรือของทางราชการไปรับราชทูต
คือมิสเตอร์บาลาซเตียเข้ามาพักอยู่
หน้าวัดประยุรวงศ์ ราชทูตได้หารือ
ปรึกษากันกับเจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ
บุญนาคน) และเจ้าพระยาศรีพิพัฒน์
(ทัต บุญนาคน) แต่พระบาทสมเด็จพระ
นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวมิได้ทรงอนุญาตให้
เข้าเฝ้า ทั้งมิได้ทรงอนุญาตให้ทำทาง
พระราชไมตรีต่อกันด้วย

หน้า ๒๒ - ราชทูตมีความเสียใจ
ว่าทำงานมิได้สำเร็จความปรารถนา
ต้องกลับไปตัวเปล่าในเดือน ๖ ปีนั้น
เอง เรื่องนี้มีเล่าในพระราชพงศาวดาร
กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓ กล่าว
พาดพิงถึงหมอสุมิตด้วยในตอนท้าย
ว่า

“ท่านพระยาศรีพิพัฒน์รัตนราช
โกษาตอบความว่าทูตเข้ามาครั้งก่อนๆ
ก็มีขุนนางเข้ามาเป็นยศศักดิ์มาก

ครั้งนี้โยเซฟ บาลาซเตีย เป็น
ทูตเข้ามาก็มีแต่ตัวคนเดียว อีกพระ

ราชสาสน์ก็ให้มิสเตอร์ลำมิด บุตรหมอ
ยอนซึ่งอยู่ ณ กรุงเทพฯ นี้ให้ตามกัน
กับร่มคัน ๑ หนีบรักแร้มาเท่านั้น ผิด
ด้วยอย่างธรรมเนียมฝ่ายสยามนัก จะ
ให้เข้าเฝ้าไม่ได้

โยเซฟ บาลาซเตีย ตอบว่า
เดี๋ยวนี้ธรรมเนียมยุโรปเปลี่ยนแปลง
ธรรมเนียมใหม่ไม่เหมือนครั้งก่อน ใช้
แต่ราชทูตผู้เดียวเท่านั้น ราชสาสน์ก็
ไม่ได้ผิดนัก ถือว่าตัวราชทูตเป็นใหญ่

ว่าแล้วโกรธลุกยืนขึ้นเดินออกไป
แล้วหันหน้ามาว่าหนังสือเจ้าแผ่นดิน
อเมริกันที่เข้ามาครั้งนี้จะรับหรือไม่รับ
ท่านพระยาศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษา
ตอบว่าหนังสือนั้นจะส่งให้ก็รับ แต่ที่
จะให้เฝ้านั้นไม่ได้ ด้วยผิดธรรมเนียม
อยู่...”

วันที่ ๑๐ สิงหาคม ค.ศ. ๑๘๕๐/
พ.ศ. ๒๓๙๓ ปลายสมัยรัชกาลที่ ๓
พวกอังกฤษตั้ง เซอร์เจมส์ บรุค เป็น
ราชทูต นำกำปั่นรบ ๒ ลำ ชื่อ สฟินกซ์
หรือสฟิงซ์ ลำหนึ่ง ชื่อเนมิสิส ลำ
หนึ่ง เข้ามายังกรุงเทพฯ จะคิดอ่าน
ทำหนังสือสัญญาเป็นทางพระราช
ไมตรีต่อกัน

ชื่อ เซอร์เจมส์ บรุค นี้ พระราช
พงศาวดารไทยเรียกว่า “เซอร์เยียม
บรุค” บางแห่งก็เรียก “เยลัปปะรุช”
คือลากความมาเข้าเสียงไทย

วันที่ ๑๐ สิงหาคม กำปั่นทั้ง
๒ ลำเข้ามาทอดสมอที่ปากอ่าวทะเล
สยาม แล้วส่งเรือลำเล็กคือเนมิสิส
เข้าไปยังกรุงเทพฯ แต่คนนำร่องชาว
สยามกลับพาเรือไปติดโคลนที่ปาก
อ่าวเสีย จะด้วยความเลินเล่อหรือคน
นำร่องแกลังก็หาทราบไม่

จากนี้เจ้าพนักงานสยามจึงจัด
เรือหลวงไปรับราชทูตและบริวารเข้า
มายังกรุงเทพฯ แต่ถึงแม้ราชทูตคน
นี้มีพวกบริวารพร้อมกับทำการโถง
ลงน้ำ ก็ยังหาสำเร็จความประสงค์ไม่

เรื่องนี้มีเกร็ดในหนังสือสยาม
ประเภท เล่ม ๑ ว่ารัชกาลที่ ๓ โปรด
เกล้าฯ ให้ทำกระทงไปลอยที่ปากแม่น้ำ
เจ้าพระยาเพื่อบูชาสมโภชเทพารักษ์
ที่รักษาปากอ่าวสยามบันดาลให้เรือ
กลไฟติดตื้น เข้ามาไม่สะดวก

วันที่ ๒๘ กันยายน ค.ศ. ๑๘๕๐/
พ.ศ. ๒๓๙๓ ราชทูต เซอร์เจมส์ บรุค
ต้องกลับไปและมีความเสียใจว่าไม่
สำเร็จราชการตั้งประสงค์ ในการนี้
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระนายไวย (ช่วง
บุญนาคน) เลื่อนที่เป็นพระยาศรีสุริยวงศ์
เพราะมีความชอบเป็นอันดับในราชการ
คราวนั้น

แผ่นดินพระจอมเกล้าฯ

วันที่ ๓ เมษายน ๒๓๙๔
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่
หัวสวรรคต เจ้าพระยาพระคลัง
(ดิศ บุญนาคน) และเจ้าพระยาศรี
พิพัฒน์ (ทัต บุญนาคน) พร้อมใจกันกับ
ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยนิมนต์ให้ทูล
กระหม่อมองค์ใหญ่ลาพระผนวช และ
จัดการตั้งให้ทูลกระหม่อมองค์ใหญ่
และทูลกระหม่อมน้อยทั้ง ๒ พระองค์
เป็นเจ้าแผ่นดินต่อไปเป็นการเรียบร้อย
องค์ใหญ่ นั้นตั้งพระนามว่า
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่
หัว

องค์น้อยนั้นตั้งพระนามว่า

พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว
เจ้าพระยาพระคลังและเจ้า
พระยาศรีพิพัฒน์ทั้งสองได้เลื่อนที่ขึ้น
เป็นสมเด็จพระเจ้าพระยาองค์ใหญ่องค์
หนึ่ง และสมเด็จพระเจ้าพระยาองค์น้อย
องค์หนึ่ง

บุตรหัวปีของสมเด็จพระเจ้าพระยา
องค์ใหญ่ (หมายถึง นายช่วง บุนนาค)
ได้เลื่อนที่เป็นเจ้าคุณกลาโหม น้อง
ชายของเจ้าคุณกลาโหม (ข้า บุนนาค)
ได้เลื่อนที่เป็นเจ้าพระยาพระคลัง

น้องชายอีกคนหนึ่งได้เลื่อนที่
เป็นเจ้าพระยามนตรี

เมื่อข่าวเลื่องลือไปในประเทศ
ต่างๆ ว่าพระเจ้าแผ่นดินประเทศสยาม
ใหม่ทั้ง ๒ พระองค์มีพระราชหฤทัย
ชอบพอ ไม่รังเกียจฝรั่งตั้งพระเจ้า
แผ่นดินองค์ก่อน พวกอิงแลนด์ และ
พวกยูไนเต็ดสเตตส์ อเมริกาเหนือ
ได้คิดอ่านจัดเรือรบ และตั้งราชทูตให้
มาเจริญทางพระราชไมตรีเพื่อทำการ
ค้าขายใหม่

หน้า ๒๓ - พระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดให้
เชิญภรรยาของครูอเมริกันเข้าไปใน
พระบรมมหาราชวังสอนพวกเจ้านาย
ผู้หญิงให้รู้ภาษาอังกฤษและธรรมเนียม
คนต่างประเทศบ้าง แหม่มบริดเลย์
แหม่มแมตตูน “แหม่มสมิท” (ตอนนี้
หมอสมิทอายุ ๓๑ ปี) ได้รับธุระสอน
พวกเจ้านายผู้หญิงในพระบรมมหา
ราชวังอยู่ราว ๓ ปี

คำว่าแหม่มสมิททำให้สงสัยว่า

ป้ายบนหลุมฝังศพหมอสมิท (เอนก นาวิกมูล
ถ่าย ANBW1247-010-พฤหัสศั 22 พฤษภาคม
2529)

หมอสมิทแต่งงานแล้ว ถ้ามองว่าแต่งกับ
ใคร ใช้คนที่ว่าเคยเป็นแม่เลี้ยงหรือไม่
ทราบจากป้ายบนหลุมฝังศพ
ของ Sarah Sleeper ที่สุสานนิกาย
โปรเตสแตนต์ ยานนาวา บอกว่า
ซาราห์เกิดที่อเมริกาเมื่อ ค.ศ. ๑๘๑๒/
พ.ศ. ๒๓๕๕ ตายเมื่อ...(ตัวจารึกลบ
เลือน อ่านไม่ออก)

เคยเป็นภรรยาของ John Tay-
lor Jones ระหว่าง ค.ศ. ๑๘๔๗-๕๑/
พ.ศ. ๒๓๙๐-๙๔ ต่อจากเอลิซา

โจนส์กับภรรยาคนแรกคือเอลิซา
เคยเลี้ยงหมอสมิทเป็นลูก

หลังจากโจนส์ตายใน พ.ศ. ๒๓๙๔
(อายุ ๔๙ ปี) แล้วซาราห์ก็มาแต่งงาน
กับหมอสมิทลูกเลี้ยง เมื่อ ค.ศ. ๑๘๕๓/
พ.ศ. ๒๓๙๖ นับว่าความรักไม่เข้าใคร
ออกใคร

ตอนนั้นซาราห์อายุ ๔๑ ปี หมอ
สมิทอายุ ๓๓ ปี

วันที่ ๔ ธันวาคม ค.ศ. ๑๘๕๔/
พ.ศ. ๒๓๙๗ มิ่งานใหญ่ฉลองการขุด
คลองใหม่คือผดุงกรุงเกษม

เรื่องนี้มีรายละเอียดในหนังสือ
พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์
รัชกาลที่ ๔ ไปค้นต่อได้ไม่ยาก

วันที่ ๓ เมษายน ค.ศ. ๑๘๕๕/
พ.ศ. ๒๓๙๘ เซอร์จอห์น เบาริง
ราชทูตอังกฤษได้เข้ามายังกรุงเทพพระ
มหานครขอเจริญทางพระราชไมตรีทำ
สัญญาเจริญทางค้าขายทั้ง ๒ ฝ่ายใหม่
พระเจ้าแผ่นดินทั้ง ๒ พระองค์ได้ทรง
พระกรุณาโปรดชอบพระทัยด้วย การ
แล้วเสร็จในวันที่ ๑๘ เมษายน ค.ศ.
๑๘๕๕ นั้น

วันที่ ๑๓ เมษายน ค.ศ. ๑๘๕๖/

พ.ศ. ๒๓๙๙ “กำปั่นรบแสนจะคิน
โต” หรือ San Jacinto ได้มาทอด
สมอที่ปากอ่าวทะเลสยาม มิสเตอร์
เทาชันด์ แฮร์ริส (Townsend Harris)
ราชทูตอเมริกันเข้ามาขอเจริญทาง
พระราชไมตรีและการค้าขายกันทั้ง ๒
ฝ่าย พระเจ้าแผ่นดินทั้ง ๒ พระองค์
ทรงอนุญาต

หลังจากนั้นประเทศยุโรปแทบ
ทุกประเทศก็เข้ามาเจริญทางพระราช
ไมตรี ทำหนังสือสัญญาเจริญทาง
ค้าขายกับไทย บ้านเมืองก็เจริญงามดี
ขึ้นเป็นอันมาก มีคลองใหม่และถนน
ใหม่เกิดขึ้นหลายสาย กำปั่นใบ กำปั่น
ไฟทุกชาติทุกภาษาได้ไปมาในเมือง
มากขึ้นทุกปี เงินก็ได้ทวีมากขึ้นทั้งเจ้า
นายพลไพร่ก็มั่งมีขึ้นมากกว่าแต่ก่อน
โรงเรียนและนักเรียนมีขึ้นเป็นอันมาก
ตลอดประเทศสยามตลอดแผ่นดิน
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

คราวแผ่นดินพระจุลจอมเกล้าฯ

วันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๔๑๑
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัวได้เข้าพระนิพพาน เจ้าพระยา
กลาโหม (ช่วง บุนนาค) เจ้าคุณพระ
คลัง (... ?) และ นายวร บุนนาค บุตร
ชายของเจ้าพระยากลาโหม ได้จัดการ
บ้านเมืองให้เรียบร้อย

ได้ตั้งให้สมเด็จพระเจ้าฟ้าองค์ใหญ่
คือสมเด็จพระเจ้าฟ้าชายจุฬาลงกรณ์ พระ
ราชโอรสของพระจอมเกล้าฯ เป็น
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัว เป็นเจ้าแผ่นดิน ครอบครอง
พระราชสมบัติ

“พระบุตร” ของพระบาทสมเด็จพระ

พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญอยู่ในพระบวรราชวังขึ้น แต่เจ้าองค์นี้ได้ทิวศตใน ค.ศ. ๑๘๘๕/พ.ศ. ๒๔๒๘

หน้า ๒๔ - ในรัชกาลใหม่นี้ โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเจ้าพระยาพระกลาโหมเป็นสมเด็จพระยาองค์ใหญ่

เจ้าพระยาพระคลังเป็นสมเด็จพระยาองค์น้อย

ตรงนี้หมอสmithน่าจะสับสนลวยเวลาย้อนไปสมัยรัชกาลที่ ๓ อีก เพราะสมเด็จพระยาองค์ใหญ่ (ดิศ) กับสมเด็จพระยาองค์น้อย (ทัต) นั้น ถึงแก่พิราลัยกันไปหมดแล้ว ไม่ได้มีชีวิตมาถึงสมัยรัชกาลที่ ๔ รัชกาลที่ ๕

โปรดตั้งให้นายช่วง บุตรของสมเด็จพระยาองค์ใหญ่ (ดิศ) เป็นเจ้าพระยาพระกลาโหม - ในที่นี้ควรหมายถึงตั้ง นายช่วง บุณนาค เป็นสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ สำเร็จราชการแทนรัชกาลที่ ๕ ซึ่งยังทรงพระเยาว์ไปก่อน

ตั้งน้องชายของสมเด็จพระยาองค์ใหญ่ (ช่วง) ที่กำลังเป็นเจ้าเมืองเพชรบุรีให้เป็นเจ้าพระยาพระคลัง

ตรงนี้หมอสmithหมายถึงตั้งให้เจ้าเมืองเพชรบุรีที่ชื่อ ท้วม บุณนาค เป็นเจ้าพระยาพระคลังหรือเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ

(ตำแหน่งของนายท้วมนี้ เป็นตัวยืนยันว่าพี่ชายนายท้วมที่ได้เป็นใหญ่ หมายถึงนายช่วงแน่นอน)

ต่อมาเมื่อน้องๆ ของรัชกาลที่ ๕ อายุถึงวัยสมควรกับราชการ รัชกาลที่ ๕ ก็ทรงแต่งตั้งให้เป็นผู้ดูแลกรมกอง

ต่างๆ แพบทุกพระองค์

ในแผ่นดินรัชกาลที่ ๔ และรัชกาลที่ ๕ ได้โปรดให้เจริญพระราชไมตรีกับต่างประเทศจนไม่มีประเทศอันสำคัญในโลกนี้อันไม่เป็นมิตรไมตรีสนิทกับประเทศสยาม

โปรดตั้งให้ราชทูตแล “กอนสตัน” คือกงสุล ไปประจำในประเทศต่างๆ อันมีพระราชไมตรีติดพันกันอยู่

ความดีต่างๆ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้จัดขึ้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดทะนุบำรุงให้วัฒนางามดีขึ้นทุกท่า

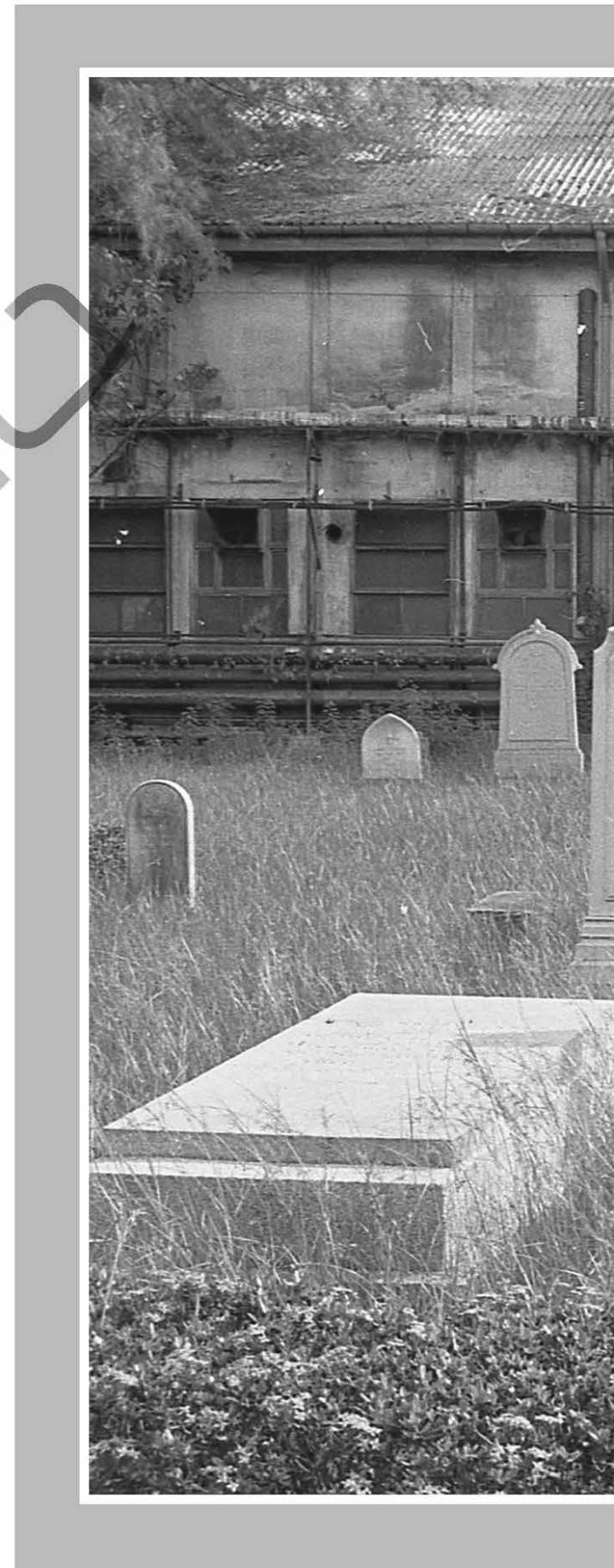
การค้าขาย การบ้านเมือง การเรียนวิชาต่างๆ ในโรงเรียน ถนนหนทาง คลอง ทำเลท่ามาหากินเลี้ยงชีวิตของราษฎร เงินทอง ทรัพย์ การค้าขาย วิชาความรู้ ความจำเริญ ความสุข มีแต่มากขึ้นงามขึ้นตลอดพระราชอาณาเขตยิ่งกว่าทุกแผ่นดินก่อนตั้งแต่ประเทศสยามได้เป็นพระบรมจักรขึ้น

เจ้าแผ่นดินพระองค์ปัจจุบันนี้ มิได้หวังพระราชทรัพย์ แต่ได้โปรดจำหน่ายทรัพย์เป็นอันมากในการที่จะให้เจ้านายราษฎรไปสู่ประเทศนอก

ป้ายบนหลุมฝังศพของ Sarah Sleeper (อังกฤษ) มีข้อความบอกว่าซาราห์เกิดที่อเมริกา เมื่อ ค.ศ. ๑๘๑๒/พ.ศ. ๒๓๕๕ เคยเป็นภรรยาคนหนึ่งของ John Taylor Jones ระหว่าง ค.ศ. ๑๘๔๗-๕๑/พ.ศ. ๒๓๙๐-๙๔ ใจนส์กับภรรยาคนแรกคือเอลิซาเคยเลี้ยงหมอสmithเป็นลูก หลังจากใจนส์ตายแล้วซาราห์ก็มาแต่งงานกับหมอสmithลูกเลี้ยง เมื่อ ค.ศ. ๑๘๕๓/พ.ศ. ๒๓๙๖ ขณะซาราห์อายุ ๔๑ ปี หมอสmithอายุ ๓๓ ปี จนถึงปีอะไรไม่ทราบซาราห์จึงตาย (เอกสารนามสกุล ถ่าย ANBW1247-007-พฤษภาคม 22 พฤษภาคม 2529)

ให้ไปเรียน “วิชาศิลปศาสตร์” คือศิลปศาสตร์ จะได้เป็นหลักฐานสำหรับราชการ

ได้โปรดให้มีถนน ทางคลอง และโทรเลข โทรศัพท์ รถไฟ รถไฟฟ้า

เป็นการสร้างการเจริญแก่แผ่นดินบ้านเมืองจนทุกวันนี้ เจ้านายและราษฎรที่ได้เรียนภาษาอังกฤษก็มีขึ้นมากในประเทศไทย

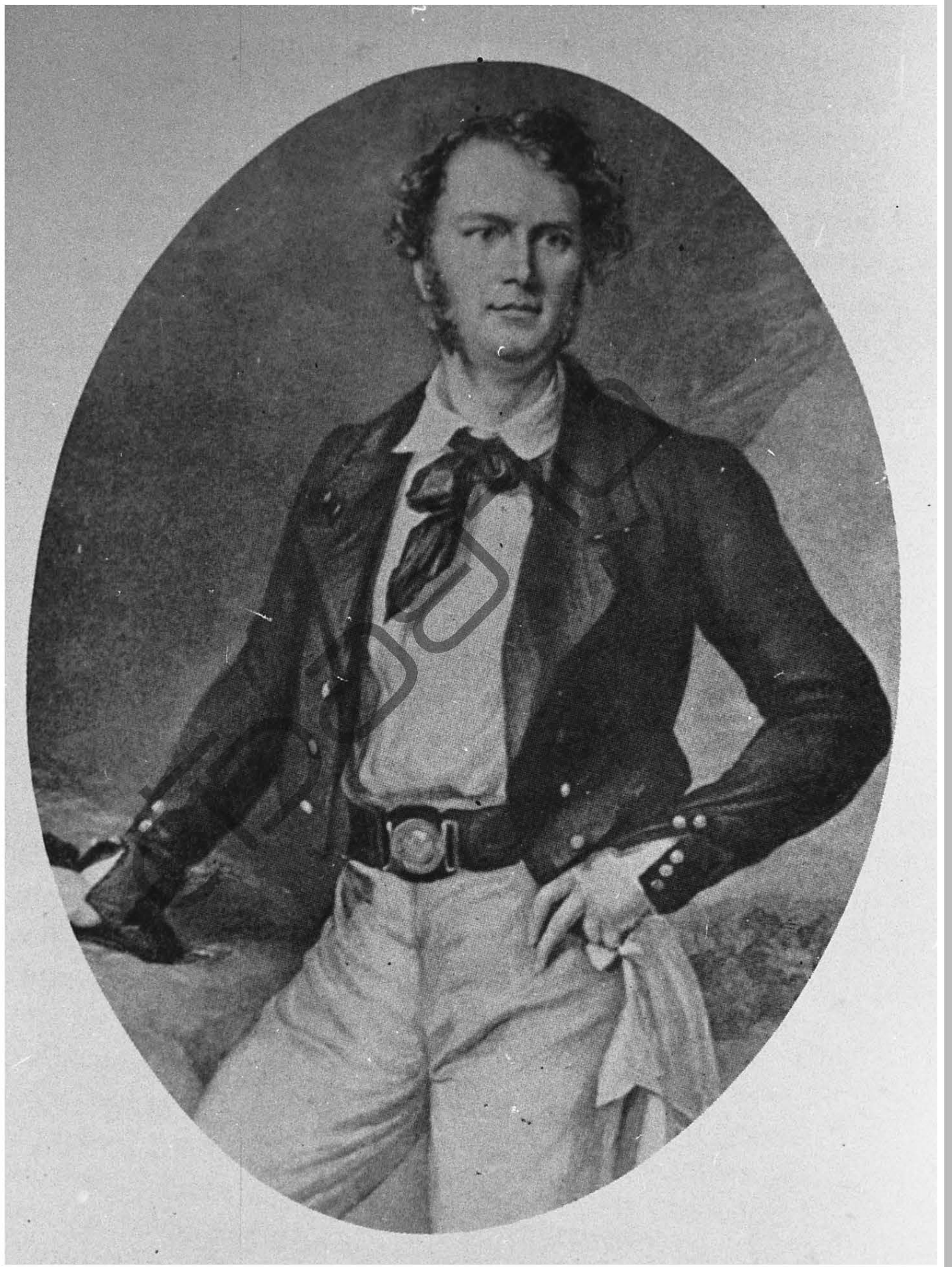
จากนี้เหลืออีกไม่กี่บรรทัด หมอ

สมิทจึงได้จับข้อเขียนลงด้วยการบอกสาเหตุการทำพจนานุกรมว่า เพราะคนไทยเริ่มเรียนภาษาอังกฤษมากขึ้นนี้เอง

ท่านจึงได้ทำพจนานุกรมขึ้น หมอสมิทกล่าวไว้ดังนี้

“ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าควรจะช่วยทุกคนทุกท่านแลบรรดาชาวสยามทั้งหลายในเบื้องต้น ให้มีท่าทางทั้งเรียนทั้งจำ ทั้งชำนาญขึ้นในภาษาอังกฤษ จะได้เรียนแลยิ่งชำนาญขึ้นใน

(ซ้าย) เซอร์เจมส์ บรุค (BW-1254-013)
(ขวา) เทาเซนต์ แฮร์ริส ทูตอเมริกันซึ่งเข้ามา
ทำสนธิสัญญากับไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๙ (ภาพ
จากหนังสือฟื้นความหลังไทย-อเมริกัน ๑๕๐ ปี
ซีดี 00385-001)

วิชาความรู้ทุกท่า อันมีครบในภาษา
นี้ ซึ่งเป็นภาษาอันใช้ได้ทั่วโลก จึง
ได้คู่สำหรับเพียรแต่งคัมภีร์ดิกเชอนเอรี
เล่มนี้ไว้ตามสำเนาความในดิกเชอน
เอรีเล่มใหญ่ของนักปราชโนอะเว็บบ
สเตอร์ อุทิศถวายเป็นที่เคารพสมเด็จพระ
บาทพระจุลจอมเกล้า แลสมเด็จพระ
พระราชินีนาถ ทั้งสองพระองค์ผู้มี
พระราชประสงค์จะให้ทั้งบ้านเมืองทั้ง
เจ้านาย และอาณาประชาราษฎร์ทั่วกัน
มีความเจริญเปนมทางคล่องๆ ขึ้นไป
ทุกคราวตลอดกาลอายุศม์โลกย์นี้

ถ้าจะให้สำเร็จพระราชประสงค์
นี้ ขอให้ชาวประเทศสยามทุกคน
แสวงหาความจริงแลความดีไว้ ไม่ว่า
ของชาติไหนภาษาใด

ครั้นพบแลรู้แล้ว จงเพียร
ประพฤติให้เรียบร้อย แลจงเพียร
เลิกเพียรเว้นความไม่จริงไม่ดีทุกอย่าง
เถิด ก็คงสำเร็จพระบรมราชประสงค์
แลความดีความเจริญความสุขของชน
ชาวประเทศสยามทั่วกันด้วย”

ข้อเขียนของหมอสมิทธิจบแต่
นี้ รายละเอียดอื่นๆ เช่น หนังสือ
การเลหลังข้าวของแลงานพิมพ์ของ
หมอสมิทธิ โปรดอ่านจากหนังสือฝรั่ง
ในเมืองสยาม โดย เอนก นาวิกมูล
แต่การค้นคว้าขยายความจะต้องทำ
ต่อไป

KASIKORNBANK

A Bank of SUSTAINABILITY

ด้วยจิตวิญญานและ วัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง

ธนาคารกสิกรไทย...ก้าวสู่ปีที่ 5 กับการเป็น
ธนาคารแห่งความยั่งยืนของโลกอย่างเต็มภาคภูมิ

ดัชนีแห่งความยั่งยืน
Dow Jones Sustainability
Indices (DJSI)
ธนาคารแห่งแรกในประเทศไทย
และอาเซียนที่ได้รับคัดเลือก
เป็นสมาชิก 5 ปีติดต่อกัน
(2559 - 2563)

รางวัล Sustainability Award
ประเภท Silver Class
ในกลุ่มอุตสาหกรรมธนาคาร
(2564)

ดัชนี FTSE4Good
Emerging Index
ได้รับคัดเลือก
เป็นสมาชิก 5 ปีติดต่อกัน
(2559 - 2563)

MSCI ESG Ratings ที่ระดับ AA
ซึ่งถือว่าเป็นระดับผู้นำ
ในการดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อม
สังคม และธรรมาภิบาล
ในกลุ่มธนาคารของตลาดเกิดใหม่
(2563)

Bloomberg
Gender-Equality Index (GEI)
บริษัทไทยแห่งแรก
ที่ได้รับคัดเลือกเป็นสมาชิก
3 ปีติดต่อกัน
(2562 - 2564)

ดัชนีชี้วัดด้านความยั่งยืน
Carbon Disclosure Project
(CDP)
ธนาคารได้รับการประเมินผล
ในระดับ B (Management Level)
(2583)

การรับรองการปล่อย
ก๊าซเรือนกระจกเท่ากับศูนย์
ธนาคารพาณิชย์แห่งแรก
ในประเทศไทยที่ได้รับการรับรอง
3 ปีติดต่อกัน
(2561 - 2563)

ใบรับรอง 100 Certificate
ได้รับคัดเลือก
เป็นหนึ่งใน 100 บริษัท
ที่โดดเด่นด้านสิ่งแวดล้อม
สังคม และธรรมาภิบาล
5 ปีติดต่อกัน
(2559 - 2563)

รางวัลบริษัทจดทะเบียน
ด้านความยั่งยืนดีเด่น
2 ปีติดต่อกัน
(2561 - 2562)

หุ้นยั่งยืน
ได้รับเป็นปีที่ 5
(2558, 2560 - 2563)